

MIKA

ČASOPIS O PŘÍRODĚ A OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

■ DUBEN 2015 ■ VYDÁVÁ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ CENTRUM ENVIRONMENTÁLNÍCH STUDIÍ ■ ROČNÍK 36 ■ CENA 45 Kč

V keňském národním parku Nakuru se nosorožec tuponosý (na obrázku) nikdy nevyskytoval: vysazena sem byla zvířata původem z Jihoafrické republiky. Z jiných míst v Keni sem byli převezeni i nosorožci dvourozí. Před opětovným rozmachem pytláctví v Nakuru žilo sto nosorožců tuponosých a padesát dvourohých. Jen za první tři měsíce roku 2014 zastřelili pytláci osm z nich.

NOSOROŽČÍ ROHY

MARNOST NAD MARNOST

Mohutné zvíře se s překvapivou rychlostí snaží ze všech sil uniknout nebezpečí. Nemá ale sebemenší šanci. Hlučný vrtulník klesá stále níž a níž. Po chvíli se z něj ozve dávka z automatické pušky a prořízne ticho vznášející se nad řídkou savanou. Helikoptéra přistává a z kabiny obratně vyskakují dva muži v maskovacích uniformách. Spěchají k mrtvému zvířeti a úspornými zažitými pohyby mlčky odřezávají motorovou pilou jeho roh. Jakmile s prací skončí, příkrčení se rozbíhají zpět k vrtulníku chystajícím se každou chvíli se odlepit od země.

Popsaná scéna není výplodem příliš bujné fantazie hollywoodského scénáristy akčních filmů. V různě pozmeněné podobě se odehrává v Africe či Indii nejméně třikrát denně. Obětí jsou velcí lichokopytníci, kteří na Zemi žijí podstatně déle než člověk – přinejmenším 37 milionů let. Řeč je o nosorožcích (*Rhinocerotidae*), po slonech největších dnes žijících suchozemských savcích.

JEDINÝ NEPŘÍTEL – ČLOVĚK

V současnosti se na naší planetě vyskytuje šest druhů nosorožců obývajících tropické oblasti Afriky a jižní Asie včetně některých velkých ostrovů (viz tabulka na straně 11). Podle hodnocení navrženého uznávanou Mezinárodní unií ochrany přírody všechny s výjimkou nosorožce tuponosého (*Ceratotherium simum*) patří mezi organismy ve zvýšené míře čelící nebezpečí vyhubení: musíme je označit jako celosvětově ohrožené.

Nejhůře na tom je nosorožec Cottonův (*Ceratotherium cottoni*), kterého na celé planetě zbývá jen tolik, kolik je prstů na jedné ruce. Přitom ještě před padesáti lety byl poměrně běžný v Kongu a Jižním Súdánu a vyskytoval se omezeně také v Ugandě, Středoafričské republice a v jižním Čadu, přičemž se jeho početnost tehdy odhadovala na více než 2 000 jedinců. Připomeňme, že až do roku 2010 byl nosorožec Cottonův hodnocen jako severní poddruh nosorožce tuponosého. Na vědeckém popisu nosorožce Cottonova jako samostatného druhu se podílel i český zoolog Jan Robovský. Ne všichni biologové „povýšení“ nosorožce Cottonova na svébyt-

ný druh uznávají: tvrdí totiž, že rozdíly mezi severním a jižním poddruhem ve skutečnosti nejsou tak výrazné, aby zdůvodnily uvedený postup.

Intenzivní pronásledování evropskými kolonisty vedlo k tomu, že v roce 1895 zbylo na světě jen několik desítek nosorožců tuponosých, navíc soustředěných na jediném místě, v dnešním chráněném území Hluhluwe-iMfolozi v Jihoafrické republice. Pečlivé pátrání v archivech nedávno potvrdilo, že jich zůstalo přece jen o něco více, než se donedávna soudilo. Úsilí jihoafrické státní ochrany přírody a zejména místních farmářů, kteří nosorožce začali chovat na svých oplocených pozemcích, se promítlo do postupného nárůstu jeho populace. Největší soukromý chovatel nosorožců tuponosých na světě John Hume, majitel rezervace Mauricedalese, se stará skoro o 800 jedinců: stejný počet jich vystavují všechny zoologické zahrady dohromady. Jihoafrický farmář, který zbohatl jako hoteliér a majitel taxislužby, ročně odchovává 120 mláďat. Není divu, že dnes nosorožec tuponosý představuje zdaleka nejpočetnějšího zástupce celé čeledi: plných 69 % všech nosorožců v současnosti osídlujících Zemi náleží právě k tomuto druhu.

Obdobný osud jako nosorožce tuponosého potkal i třetí africký druh, nosorožce dvourohého (*Diceros bicornis*). Jen s tím rozdílem, že ještě počátkem 19. století s v africké savaně pohybovalo více než milion kusů. Na pomyslné dno si populace nosorožce

Nosorožce tuponosého zachránilo před úplným vyhubením dlouhodobé úsilí jihoafrické státní ochrany přírody a soukromých farmářů. Před prudkým vzestupem pytláctví v posledních pěti letech dosahovala jeho početnost více než 20 000 jedinců. S tímto mohutným savcem, který dosahuje hmotnosti i více než 3 tuny, se můžeme setkat i ve známé jihoafrické rezervaci Pilanesberg.

1 Na rozdíl od afrických příbuzných se nosorožec indický vyznačuje jediným rohem, průměrně dlouhým 20 centimetrů. Protože většina jedinců v lidské péči má příbuzné v úspěšném chovu v zoologické zahradě ve švýcarské Basileji, musí být genetická rozmanitost populace v zajetí zvyšována dovozem jedinců z volné přírody.

2 V současnosti Ol Pejeta hostí tři z pěti žijících nosorožců Cottonových. Zvířata jsou přísně střežena před pytláky a pravidelně je sledován jejich zdravotní stav.

3 Mezi tradiční chovatele nosorožců dvourohých patří berlínská zoologická zahrada. V říjnu 2014 se v ní narodila hned dvě zdravá mláďata. Zoo vede plemenné knihy pro africké druhy nosorožců.

4 Početnost nosorožce dvourohého se v období 1960 – 1995 snížila v důsledku pytláctví o plných 98 %. Díky systematické péči včetně opakovaných repatriací dosahuje zmiňovaný licho-koptyník v soukromé rezervaci Ol Pejeta ve střední Keni jedné z nejvyšších populačních hustot na celém černém kontinentu. V poslední době čítá jeho tamější populace na sto kusů, přičemž nosná kapacita prostředí dosahuje nanejvýš 120 jedinců.

dvourohého sáhla v roce 1993: na celé obrovské ploše původního areálu rozšíření se ztrácelo ne více než 2 300 exemplářů.

Asijské nosorožce čelí nebezpečí vyhubení ještě déle než jejich africké příbuzné. Nejznámější z nich, nosorožec indický (*Rhinoceros unicornis*), se nedá pro svůj vzhled přehlédnout: kůže

Stav žijících druhů nosorožců ve volné přírodě a v lidské péči (Khan 1989, IUCN 2015, WWF 2015)

druh	současný areál rozšíření	početnost ve volné přírodě 1970	početnost ve volné přírodě 2015	početnost v lidské péči včetně polochovu 2015
nosorožec indický (<i>Rhinoceros unicornis</i>)	Indie, Nepál	1 200	3 500	174
nosorožec jávský (<i>Rhinoceros sondaicus</i>)	Indonésie (Jáva)	30	35 – 40	0
nosorožec sumaterský (<i>Dicerorhinus sumatrensis</i>)	Indonésie, Malajsie	536 – 962	80 – 100	10
nosorožec dvourohý (<i>Diceros bicornis</i>)	střední, východní a jižní Afrika	65 000	5 055	240
nosorožec tuponosý (<i>Ceratotherium simum</i>)	jižní Afrika	1 800	19 000	800
nosorožec Cottonův (<i>Ceratotherium cottoni</i>)	ve volné přírodě vyhuben	700	0	5

O bezpečnost nosorožců se v OI Pejeté kromě techniků, jako jsou bezpeční letadla, stará početný tým strážců, jejichž výcvik zajišťují belgičtí důstojníci.

je rozdělena nápadnými záhyby do několika polí, takže vytváří jakési pláty nebo pancíře. Když začali na indický subkontinent pronikat první portugalští, nizozemští a britští obchodníci a hned za nimi i vojáci, nepředstavovali nosorožci žádnou vzácnost. V tamějších lesích jich žilo nejméně půl milionu. Je těžko k uvěření, že na začátku 20. století zůstalo pouze 200 jedinců. Naštěstí se díky cílené péči indické a nepálské vlády početnost „opancéřovaných“ býložravců začala postupně zvyšovat.

Mnohem hůře dopadly oba zbývající asijské druhy. Nosorožec jávský (*Rhinoceros sondaicus*), vypadající jako zmenšené vydání nosorožce indického, byl původně domovem v jihovýchodní Asii, od východní Indie přes Malajský poloostrov, Sumatru, Jávu, Vietnam až po jižní Čínu. Nakonec mu zbyla poslední lokalita: národní park Ujong Kulon na prelidněné Jávě. V časech, kdy se svět nadchl pro Beatles a minisukně, zůstalo na nejzápadnějším výběžku indonéského ostrova jen asi 25 zvířat. Protože právě chráněné území na Jávě bylo jedním z prvních míst, kde byly s úspěchem použity dnes již běžné fotopasti, zdá se, že se stav nosorožce jávského již nesnižuje. Před čtvrtstoletím způsobilo hotovou senzaci zjištění, že několik nosorožců jávských dokázalo v oblasti C'at Lac v jižním Vietnamu přežít dlouholetou pustošivou válku. Bohužel do konce roku 2010 je místní pytláci stačili do posledního vystřílet.

Naproti tomu nosorožec sumaterský (*Dicerorhinus sumatrensis*) štětinovitým ochlupením připomíná srstnaté nosorožce známé z geniálního snímku filmového kouzelníka Karla Zemana Cesta do pravěku. Obdobně jako nosorožec jávský původně vyhledával lesní porosty zvláště v horských oblastech od východní Indie až po Sumatru a Borneo. Terénní šetření prováděná americkými specialisty v letech 2012 - 2014 potvrdila, že předcházející odhady početnosti tohoto podivuhodného tvora byly přinejmenším dvojnásobně nadhodnocené. Naděje, že se podaří nosorožce sumaterské namnožit v lidské péči či polochovu, ať už v jejich domovině nebo mimo ni, se zatím bohužel nenaplnily. Odborníci jdou tak daleko, že se rozhodli spárovat mladá zvířata narozená v zoologické zahradě v americkém Cincinnati, přestože jde o sourozence, což významně zvyšuje nebezpečí příbuzenské plemenitby (inbrídingu – viz Nika, 35, 1, 24-27, 2014).

NOSOROŽCI JAKO OBĚTI POVĚŘ

Informace o současném stavu populací všech šesti druhů nosorožců nejsou zrovna radostným čtením. Přitom drastický

úbytek zmiňovaných velkých savců má jediného společného jmenovatele – působení člověka na přírodu. Zatímco nejdůležitějším činitelem ohrožujícím na naší planetě přežívání planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů zůstává ničení původního prostředí, vedoucí často k jeho úplné ztrátě, působí uvedený činitel ve větší míře pouze na asijské druhy vázané na lesní a podmáčené prostředí. I nadále tak platí, že příčinou decimování nosorožčích populací zůstává přímé pronásledování člověkem, a to kvůli pověrám.

Víra v léčivé vlastnosti nosorožčích rohů zasáhla skoro celý Starý svět. Překvapivě nejméně působí na život původních obyvatel Afriky jižně od Sahary: některé kmeny je obdobně jako části jiných volně žijících živočichů využívají jako talismany.

Již staří Řekové....Často si už ani neuvědomujeme, nakolik ovlivnila evropskou kulturu právě řecká, resp. římská civilizace. Obyvatelé Atén, Sparty a dalších řeckých měst byli přesvědčeni, že prášek z nosorožčího rohu vynikajícím způsobem čistí vodu. V době, kdy mladší synové evropských šlechticů, kteří nemohli zdědit rodinné pozemky, mířili ve znamení kříže do Svaté země, se do Evropy dostala fáma, podle níž jed, nalitý do poháru z nosorožčího rohu, vyšumí nebo se stane neúčinným. Na území Persie jí lidé již tehdy věřili více než dvě tisíciletí. A tak vedle profesionálních ochutnávačů jídla, působících na dvorech evropských panovníků, patřily k povinnému inventáři císařských a královských sídel nádherně a také nákladně zdobené poháry z rohů zvířat, která v té době naprostá většina obyvatel našeho kontinentu nikdy neviděla.

Nosorožec dvourohý je nápadný špicatě protaženým a pohyblivým horním pyskem, který vytváří jakýsi prstík a kterým ukusuje výhonky, listy a větve stromů, především akácií.

Socha samice nosorožce dvourohého s mládětem zdobí prostranství před sídlem Keňské správy pro planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy, nacházejícím se u vstupu do Nairobského národního parku. Zmiňovaná chráněná území se řadí mezi osm nejdůležitějších míst pro záchranu druhu v Africe.

Až donedávna představovalo nejdůležitější příčinu pytláčení nosorožců tradiční čínské lékařství, rozvíjené v nejlidnatější zemi světa více než 3 000 let a kombinující rozmanitě diety, používání přírodních přípravků a cvičení. Málokdo ví, že z 85 % používá rozmanité produkty z planě rostoucích či pěstovaných rostlin. Nicméně v onom zbývajícím podílu se skrývají kosti a vnitřní orgány tygrů (*Panthera tigris*), žluč a žlučníky medvědů (*Ursidae*), rohy antilopy sajgy tatarské (*Saiga tatarica*), sušená těla populárních ryb - mořských koníků, pohlavní orgány lachtanů (*Otariidae*), šupiny luskounů (*Pholidota*) a desítky dalších složek živočišného původu, bez nichž se východní medicína prostě neobejde. Ačkoliv čínská tradiční medicína přičítá prášku z roze-mletého nosorožčího rohu schopnost účinně působit proti celé řadě chorob, daleko největší popularitě se donedávna těšil názor, původně pocházející z Indie, že významně zvyšuje mužskou potenci a současně prodlužuje trvání sexuálního styku. Podotkneme, že nosorožčí roh tvoří stejně jako lidské nehty či vlasy rohovina (keratin) a narůstá na nosní kosti tak, že mu chybí kostěný násadec, jako mají rohy antilop či ovcí. Mikrostrukturou se nápadně podobá právě rohovině kopyt, které se blíží i tvrdosti.

Biology samozřejmě zajímalo, jak mohla uvedená pověra vůbec vzniknout. Vysvětlení dnes máme po ruce hned několik. Část odborníků hledá důvod, proč by měl právě roh nosorožců posilovat sexuální výkonnost, v samotném impozantním zjevu těchto zvířat. Někteří znalci se domnívají, že roh vystupuje jako falický symbol plodivé síly. Jak se zdá, nejbližší pravdě budou ti, kdo upozorňují na určité zvláštnosti v reprodukční biologii zmiňovaných pozoruhodných lichokopytníků. Pozorování nosorožců v lidské péči potvrdilo, že jejich kopulace trvá až 80 minut a přibližně každé dvě až tři minuty při ní dochází k výronu semene.

Výzkum, organizovaný opakovaně velkými farmaceutickými firmami, jako je Hoffman-La Roche, došel k závěru, že nosorožčí rohy nepůsobí na lidský organismus ani kladně, ale naštěstí ani záporně. Naproti tomu badatelé z hongkongské univerzity tvrdí, že prostřednictvím pokusu na laboratorních potkanech prokázali povzbuzující účinek zmiňované látky na savce. Jejich závěry ale nepotvrdila žádná západoevropská, americká či australská univerzita.

NEPOMOHLA ANI VIAGRA

Předpoklad, že pytláčení nosorožců po objevu, byť nezáměrném, účinků viagry a obdobných léků na mužskou potenci prudce poklesne, se bohužel nenaplnil. Proč? Jak ukazují nedávno prove-

dená šetření, používání rozemletého nosorožčího rohu se v Číně a ve Vietnamu stalo známkou společenského postavení obdobně jako v ČR značkové oblečení nebo luxusní automobily. Jednoduše řečeno, není podstatné ani to, proti čemu má prášek z nosorožčího rohu působit, ani to, zda jeho léčebným účinkům věříte nebo

Lžicovitě zploštělá dolní čelist dodává hlavě nosorožci tuponosému hranatý vzhled. Širokými rovinnými pysky, tvořícími jakousi lištu, spásá ze země trávu.

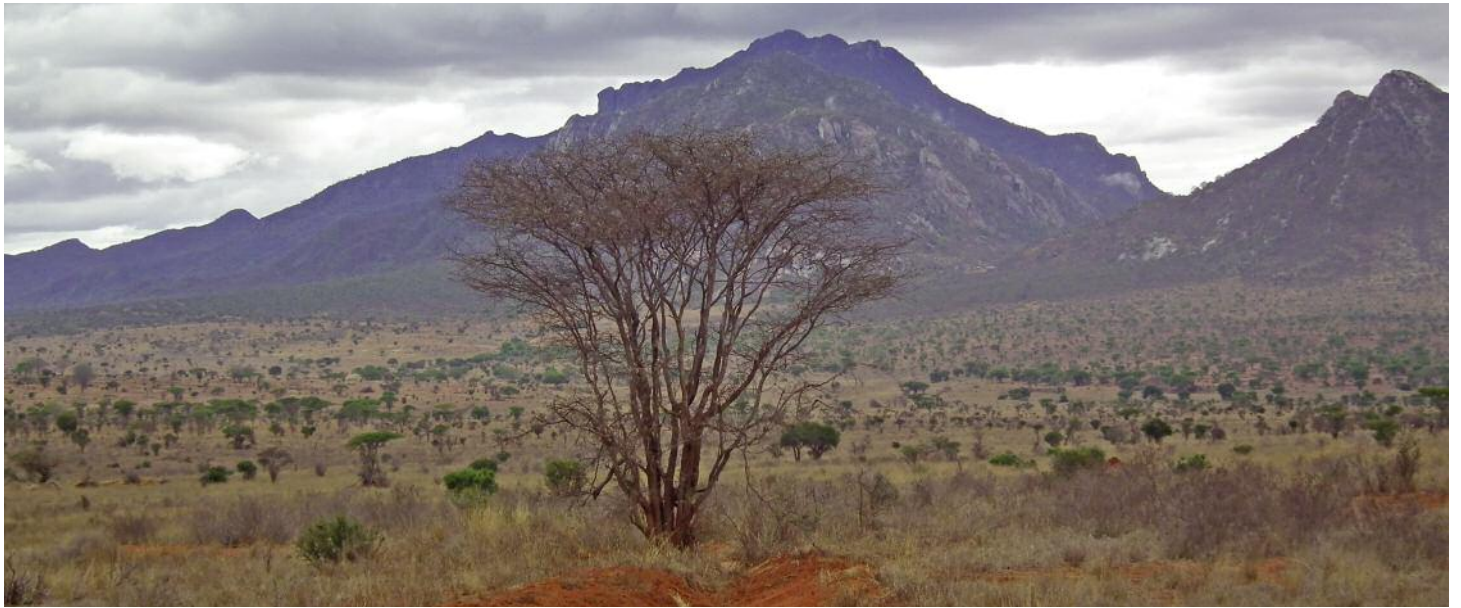
nikoli, podstatné je, že jej máte. Navíc děti místních zbohatlíků jsou bytostně přesvědčeni, že lepší přípravek na kocovinu než prášek z nosorožčího rohu prostě neexistuje. Olej do pomyslného ohně přilila kampaň, v níž pašeráci a obchodníci záměrně šíří pověru, že nosorožčí rohy zabírají i proti rakovinnému bujení. Zákazníci, zejména stále početnější střední třída v obou zemích, jsou ochotni zaplatit za kilogram nosorožčího rohu až dvakrát tolik než za zlato a více než za platinu nebo kokain – těžko uvěřitelných 65 000 USD (1,6 milionu Kč). Roh dospělého jedince přitom může dosahovat hmotnosti až deset kilogramů: v takovém případě zájemci zaplatí za jediný roh 16 milionů Kč!

V letech 2000 – 2007 bylo zabito pytláky v Jihoafrické republice ročně 6 - 25 nosorožců, poněkud více tuponosých. Od té doby počet zastřelených nosorožců s odříznutými rohy raketově stoupá: v roce 2013 pytláci usmrtili 1004 jedinců. V roce 2014 se počet upytláčených nosorožců v JAR vyšplhal k číslu 1 215 zvířat. O rok dříve se dostalo do oběhu na černém trhu více než 2 000 nosorožčích rohů původem z Afriky, tedy třicetkrát více než na přelomu tisíciletí. Není žádným tajemstvím, že nosorožčí rohy začaly mizet z muzejních, školních a zámeckých sbírek po celé Evropě, Českou republiku nevyjímaje.

ZABIJ NOSOROŽCE, POSÍLÍŠ TERORISMUS

Úbytek rostlinných a živočišných druhů, zejména ryb, podle vědců z proslulé Kalifornské univerzity v Berkeley způsobuje nárůst násilných konfliktů, organizovaného zločinu a dětské práce a dalších podob novodobého otroctví. Vzdávající pytláctví na africkém kontinentě stejně jako v jižní a jihovýchodní Asii již dávno neslouží k přežití místního obyvatelstva, ale stává se stále více záležitostí profesionálů působících v organizovaném zločinu. Ba co víc, v mnoha případech je přímo napojeno i na mezinárodní terorismus.

V Keni zabíjení velkých afrických zvířat financuje podle důvěryhodných údajů Interpolu ze 40 % činnost teroristů z islámských milicí Al-Šabáb a somálských kriminálních band. Za rohy nosorožců a sloní kly si na černém trhu kupují nejmodernější zbraně i ozbrojené gangy či milice ze Súdánu, Demokratické republiky Kongo, Středoafričské republiky, Nigérie, Čadu

Afričti nosorožci dávají přednost otevřené krajině. Na snímku savana v keňském národním parku Tsavo

a Mosambiku, často zastrašující civilní obyvatelstvo. Bangladéšské teroristické skupiny napojené na Al-Kajdu získávají finanční prostředky na své operace mj. střílením tygrů (*Panthera tigris*), slonů indických (*Elephas maximus*) a nosorožců indických. Ásámští povstalci zabíjejí nosorožce indické automatickými puškami AK-47, známými kalašnikovy, přímo v národním parku Kaziranga: pytlákům v něm v roce 2013 padlo za obět 21 zvířat. S nosorožčími rohy v některých zemích kšeftují také armádní a policejní jednotky, kteří je vykupují od rebelů, proti kterým mají bojovat.

Vyhlídky afrických nosorožců do budoucna ještě ztěžuje skutečnost, že 98 % z nich se v současnosti vyskytuje jen ve čtyřech zemích, jmenovitě v Jihoafrické republice, Namibii, Keni a Zimbabwe. Z nich za politicky, hospodářsky a společensky poměrně stabilní můžeme označit jen Namibii.

ČESKÁ REPUBLIKA VERSUS NOSOROŽCI

Česká republika, ať se to zdá na první pohled málo pravděpodobné, významně ovlivňuje populace všech tří afrických druhů nosorožců, a to jak kladně, tak záporně.

Zoologická zahrada ve Dvoře Králové nad Labem, která se od začátku 70. let 20. století úspěšně zaměřuje na vystavování volně žijících živočichů osídlujících černý kontinent, patří mezi nejvýznamnější chovatele nosorožců dvourohých na světě: více jedinců tohoto druhu v lidské péči najdeme jen v britské zoologické zahradě Port Lympne. Od roku 1971 do 1. března 2015 se ve Dvoře Králové narodilo 41 mláďat, přičemž v posledních letech se jedná již o pátou tamější generaci. Tři nosorožci dvouroží, kteří přišli na svět ve zmiňovaném východočeském městě, byli v roce 2009 vysazeni do tanzanského národního parku Mkomazi, kde se jim již opakovaně narodila mláďata.

Ještě významnější roli sehrává královédvorská zoo při záchraně nosorožců Cottonových. V roce 1975 dovezl její tehdejší ředitel Josef Vágner ze Súdánu šest jedinců a Dvůr Králové se stal jediným chovatelským zařízením na světě, kde se podařilo tento druh v lidské péči úspěšně rozmnožit. Bohužel poslední, v pořadí čtvrté mládě, Fatu, se ve Dvoře narodilo už v roce 2000. Jako poslední šance k zplazení mláďat ve volné přírodě s největší pravděpodobností vyhubeného nosorožce Cottonova byli v roce

2009 do přísně střežené soukromé rezervace Ol Pejeta ve střední Keni přemístěni čtyři jedinci ze zoologické zahrady ve Dvoře Králové. Bohužel čtyřiatřicetiletý samec Suni v říjnu 2014 uhynul: pitva ale potvrdila, že nebyl upytlačen. Protože další dva zbývající exempláře chováni v lidské péči v americkém San Diegu a ve Dvoře Králové nedokáží přivést na svět mláďata, uvažuje se v současnosti o tom, jak získat z posledních jedinců v Ol Pejetě a ze samice v zoo Dvůr Králové vhodný reprodukční materiál pro budoucí přenos embryí.

MÁ PÁLENÍ NOSOROŽČÍCH ROHŮ SMYSL?

V září 2014 v zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem za účasti známých politiků a ochránců přírody i hvězd showbyznysu zničily plameny jako součást mezinárodní kampaně Spalte rohy, zachraňte nosorožce 53 kilogramů nosorožčích rohů ze zásob zahrady a také těch, které zabavila státní správa ČR: jejich hodnota by na černém trhu přesáhla 60 milionů Kč. Zejména na internetu se vzápětí objevily četné komentáře čtenářů zpochybňující obdobné akce a navrhuující, aby místo toho byly rohy legálně prodány a zisk využit pro ochranu přírody.

Demonstrativní zničení nosorožčích rohů má mj. co nejrazantněji upozornit veřejnost, že situace nosorožců ve volné přírodě je kritická a že hlavním důvodem, proč jsou pytláčení, je poptávka po jejich rohovině. Současně má ukázat, že z nich získaný „lék“ má stejný účinek a tedy stejnou hodnotu jako ostříhané nehty nebo vlasy. Navíc se ochránci přírody důsledně poučili z legálního prodeje klů slonů afrických. Ve snaze podpořit africké státy, které se o sloní populace dobře starají, jim bylo CITES (Úmluvou o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin) v letech 1999 a 2008 povoleno vyvézt slonovinu do Japonska a Číny. Někteří ochránci přírody totiž byli přesvědčeni, že legální slonovina na trhu významně sníží poptávku po této komoditě, a horlivě o tom ujišťovali i veřejnost. Dnes již můžeme konstatovat, že k žádnému omezení poptávky nejenže nedošlo, ale že dobře miněné pokusy naopak nastartovaly mohutnou vlnu masového vybíjení slonů afrických a následného pašování slonoviny do Číny, Vietnamu, USA a Japonska. Nejdůležitější dopad spálení nosorožčích rohů ve Dvoře Králové spatřujeme v tom, že o něm informovaly kromě prestižních televizních stanic, jako je britská BBC, také hromadně sdělovací prostředky v hlavních spotřebitelských zemích.

Nicméně ČR neproslula jen nepochybným přínosem k úsilí zachovat nosorožce na naší planetě. Do nepovoleného kšeftování s nosorožčími rohy jsou také zapojeny vysoce organizované kriminální gangy působící na našem území. Čeští a vietnamští podnikavci totiž přišli na překvapivě jednoduchý, a přitom účinný trik, jak na černém trhu zpeněžit legálně získané nosorožčí trofeje. Zákonodárství Evropské unie stejně jako známá Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) povoluje trofejní lov nosorožců tuponosých pro osobní potřebu. Má být možností, jak poskytnout jihoafrické státní ochraně přírody i soukromým farmářům určitou odměnu za to, že se postarali o donedávna veleúspěšnou záchranu druhu. Nepřekročitelnou podmínkou toho, aby si lovec mohl lákavou trofej nosorožce odvézt z Afriky domů, zůstává její nekomerční využití. Jinak řečeno, trofej nesmí být předmětem dalšího obchodu. Přesto v okamžiku, kdy cena části trofeje, tedy vlastního rohu, na černém trhu mnohonásobně převyšuje veškeré, a to určitě nemalé náklady na její pořízení, zůstává jen otázkou času, kdy bude trofejní lov nosorožců tuponosých promyšleně zneužit.

Kontroly České inspekce životního prostředí (ČIŽP) odhalily, že více než 70 % lovců z ČR, kteří v Jihoafrické republice v souladu se zákony ulovili „svého“ nosorožce, následně o trofej naprosto záhadným způsobem přišlo. Nepřekvapí nás, že nosorožčí rohy skončily místo nad krbem v satelitním městečku u Prahy v rukou kšeftářů na trhu v Ho Či Minově Městě nebo v Šanghaji. Celní správa ČR a ČIŽP ve spolupráci s okolními zeměmi zachytila v několika posledních letech na území ČR nelegální dodávky rohů o celkovém objemu asi 100 milionů Kč, které měly vazbu na české občany. Podle odhadů celníků se ale ve skutečnosti jedná o pouhou desetinu skutečného černého obchodu s nosorožčími rohy procházejícího Českou republikou. Obvodní soud pro Prahu 6 se brzy začne věnovat kauze organizované skupiny osob obžalovaných za nelegální obchod s nosorožčími rohy, za což jim hrozí dva až osm let vězení: ze šestnácti obviněných jsou dva lidé vietnamské národnosti. Na základě uvedených skutečností zastavila jihoafrická vláda po dohodě s ČR vývoz nosorožčích trofejí do naší republiky.

Soud již v roce 2013 vynesl rozsudek nad dvěma muži, kteří z výstav na zámku Napajedla na Zlínsku a na hradě Buchlov na Uherskohradištsku odcizili dva rohy nosorožců zapůjčené zoologickou zahradou ve Dvoře Králové nad Labem.

JAK DÁL?

Je zřejmé, že na omezení dnes již masového pytláčení nosorožců a následného ilegálního obchodování s jejich rohy, do něhož je

v lepším případě zapojen organizovaný zločin, v horším teroristé, jen důsledné vymáhání práva, a to i za použití moderní techniky, jako jsou bezpilotní letadla nebo postupy soudobé molekulární genetiky, nestačí. Neméně důležité je pokusit se snížit alespoň v nejdůležitějších spotřebitelských zemích rozumnou výchovou a osvětou u cílové skupiny poptávku (viz rámeček na straně 14).

V červnu 2013 se představitelé osmi nejvyspělejších států světa a Evropské unie (skupina G8) shodli na setkání v britském Lough Erne na tom, že boj proti ilegálnímu obchodu s planě rostoucími rostlinami a volně žijícími živočichy je stejně významný jako omezování korupce, mezinárodního organizovaného zločinu a obchodování s narkotiky a lidmi. Představitelé 46 zemí, kteří se v únoru 2014 zúčastnili v Londýně dvoudenní konference pořádané britským korunním princem Charlesem a jeho synem princem Williamem, přislíbili zvýšit úsilí v boji proti nezákonnému obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů. Důležité je, že novelizovat příslušné zákony se zavázaly i země největší poptávky po nosorožčích rozích, jako je právě Čína nebo Vietnam. V červnu 2014 vydalo vietnamské Ministerstvo zdravotnictví a Sdružení tradičního lékařství společně prohlášení zdůrazňující, že neexistuje žádný důkaz o tom, že by nosorožčí roh léčil rakovinu. V únoru 2015 se v Ženevě sešli v sídle sekretariátu CITES ministři zemí, kde se nosorožci vyskytují, jako je Jihoafrická republika či Mosambik, tranzitních států, mj. i ČR, či spotřebitelských zemí, kupř. Vietnamu, aby se dohodli na konkrétní spolupráci při potírání mezinárodního ilegálního kšeftování s nosorožčími rohy.

Doufejme, že po vzletných prohlášeních budou následovat hodně konkrétní kroky dávající nosorožcům doslova za pět minut dvanáct šanci pobývat s lidmi na stejné planetě.

6 Tropické pralesy, zejména v horách a v blízkosti vodních toků, obývají asijské druhy nosorožců. Obrázek přibližuje porost v přírodním parku Kuala Selangor v kontinentální Malajšii.

7 V červenci 2013 představila Celní správa ČR a Česká inspekce životního prostředí rohy zabavené v České republice a určené pro Vietnam. Ve vazbě skončilo celkem 16 osob.

8 Rohy nosorožců vznikají tak, že nad nosními kostmi pokožka nadměrně rohovatí a vytváří dutá keratinová vlákna, která se tmelí do kompaktního útvaru. Pravidelně dorůstají: samec nosorožce tuponosého dokáže za život vyprodukovat 50 – 60 kg rohu, samice asi polovinu.